

NARAVA

Na prvi pogled je videti, da smo ljudje gospodarji tega planeta, podložni so nam mineralni, rastlinski in živalski svet. V naravo posegamo po svoji volji in se ne menimo za posledice. Umazali smo reke in morja, rodovitno prst smo zapackali s kemikalijami, radioaktivnim sevanjem in smetmi, zrak smo zastrupili. Seznam udarcev, ki smo jih zadali Zemlji, je zastrašujoč in vsak dan daljši.

V svoji objestni požrečnosti smo pozabili, da smo tudi sami del narave in da je Zemlja naš dom!

KAJ POČNEMO Z NARAVO? ⁵²

Nekateri največji problemi našega planeta oz. narave

ZRAK

Ozonske luknje

Zemljo obdaja močan ščit, ozonski plašč. Ozon (O_3) je plin, ki ga je v naravi največ v stratosferi (19 do 25 kilometrov nad zemeljskim površjem). V zgornjih plasteh atmosfere vpija energijo ultravijoličnih žarkov sonca, tako da večina UV žarkov ne doseže zemeljskega površja. Brez te zaščite življenje na Zemlji ne bi moglo obstajati, ker UV žarki uničijo klorofil v zelenih rastlinah, brez klorofila pa ni fotosinteze, ni kisika in ne hrane za živa bitja.

Vedno močnejše sevanje UV žarkov povzroča na Zemlji resne probleme: povečano število obolenj s kožnim rakom, genetske spremembe, počasnejša rast in odmiranje rastlin in živali...

Zakaj nastajajo ozonske luknje?

Zapletene kemikalije, ki so jih prvič izdelali v

začetku 20. stoletja, razjedajo in uničujejo ozonski plašč in tako nastajajo t.i. ozonske luknje. Te snovi se imenujejo CFC-ji in HCFC-ji, uporabljajo pa se za klimatske naprave, hladilnike, čistila in za potisni plin v dozah s pršili.

KAJ LAHKO STORIŠ TI?

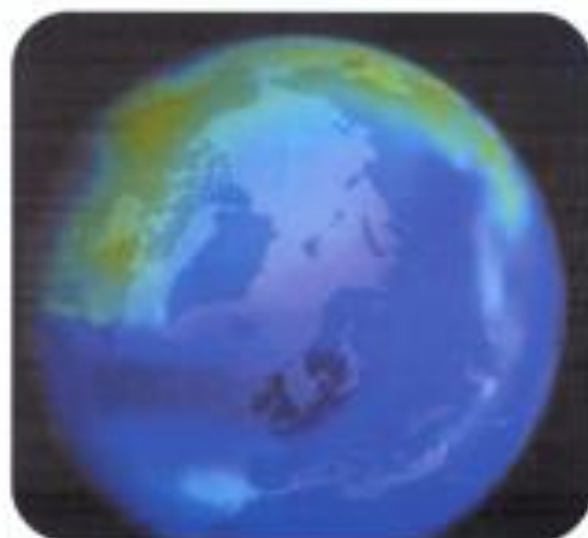
• Ne uporabljal izdelkov, ki vsebujejo CFC-je in ne uporabljal izdelkov v obliki pršil na potisni plin (deodoranti, laki za lase, insekticidi...).

Topla greda

Na našem planetu je opaziti spremembe, ki se kažejo kot segrevanje ozračja, taljenje ledu, pogostejše vremenske ujme s katastrofalnimi posledicami, suša in pomanjkanje vode.

ZAKAJ PRAVZAPRAV DO TEGA PRIHAJA?

Zaradi proizvodnje in porabe energije (uporaba goriv, kot so premog, nafta, les, zemeljski plin) in zaradi sežiganja tropskih gozdov, pri čemer se sprošča ogljikov dioksid. Toplogredni plin je tudi metan, ki nastaja v živinoreji.

VODA

Čeprav Zemljo večji del prekriva voda, je za mnoge njene prebivalce pomanjkanje pitne vode hud problem. Od vse obilice vode, ki jo najdemo na planetu, je kar 97% vode slane, od preostalih 3% vode pa je ogromno vode onesnažene.

Kaj se z vodo dogaja? Od kod tako onesnaženje?

INDUSTRIJSKE ODPLAKE: Večina vode, ki jo uporabi in onesnaži industrija, odteče naravnost v kanalizacijo. V njej so strupene kemične snovi in odpadna olja, ki so izredno škodljiva za vsa živa bitja; pogosto je tudi onesnaževanje s toplo vodo.

ONESNAŽENI DEŽ: Zaradi atmosferskega onesnaževanja, ki ga povzročajo tovarne in promet, je dež kisel, še preden pade na zemljo.

ONESNAŽEVANJE Z GNOJILI: Velik delež umetnih gnojil, ki jih kmetje danes uporabljajo, izpere dež iz zemlje v reke in podtalnico. Pitna voda je tako zastrupljena in neuporabna.

INTENZIVNA RIJA ŽIVALI: Zaradi intenzivne rejne živali nastaja ogromno gnojnice, koncentrirane na majhnih področjih. Kmetje jo polivajo po travnikih, od koder se steka v reke in v podtalnico.

ODTEKANJE S SMETIŠČ: Gospodinjski odpadki pogosto vsebujejo nevarne vodotopne kemične snovi, ki pronicajo do bližnjega potoka ali reke. Prazne baterije, akumulatorji, ostanki laka za nohte, ostanki zdravil – to so snovi, ki ne sodijo na »navadno« smetišče!

GOSPODINJSKE ODPADNE VODE (KOMUNALNE ODPLAKE): Ko odteka voda iz gospodinjstev, so v njej organski odpadki (ostanki hrane, odplake iz stranišč), pa tudi nekatere nevarne kemikalije. Večina razkužil, deter-

SHALLI BROWN

gentov, loščil, praškov, deodorantov in šampenov zelo onesnažujejo okolje.

SOL S CEST: Vsako zimo posipljemo po cestah na milijone ton soli. Ta sol zasoli tla ob cestah, velik delež pa se je izpere v potoke in reke, kjer škoduje živalim in rastlinam.

KAJ LAHKO STORIŠ TI?

- TV reklame nam dopovedujejo marsikaj, na primer kako nevarne klice prežijo na nas pod zakrivljenim robom straniščne školjke in da nas bo razkužilo ubranilo pred nevarnostjo. Uporabljalj zdravo pamet – bakterije ne bodo skočile nate, tudi če jih ne boš vsak dan polival s strupi. Bodi zmeren.
- Zmeren bodi pri uporabi vseh čistil in tudi kozmetike. Če boš uporabljal nekoliko (včasih tudi precej) manjšo količino, kot je predpisana, bo učinek enak.
- Vsak dan porabimo 150 do 500 litrov vode. Bodi varčen – zapri pipo med umivanjem zob, namesto za kopanje se raje odloči za tuširanje, v kotliček za splakovanje stranišča namesti plastično posodo, tako da bo poraba vode manjša.
- Obstaja tudi t.i. skrita poraba vode, kar pomeni porabo vode pri proizvodnji izdelkov, ki jih kupuješ. Tovarne porabijo namreč za svoje delovanje ogromno vode. Za en kilogram plastike na teden se v enem letu porabi 85.000 litrov vode, za eno pijačo v pločevinki dnevno se letno porabi 110.000 litrov vode; za en časopis na dan pa letno kar 250.000 litrov. Kupuj stvari, ki jih resnično uporabljaš!

Smog

Smog je megla, pomešana z izpušnimi plini avtomobilov, dima iz dimnikov in prahu, ki ga oddajajo industrijska kurišča. Nastaja torej v večjih mestih in v industrijskih območjih.

Smog je zelo nevaren zdravju, povzroča pa

bolezni dihal, alergije in zmanjšuje vitalnost. V najbolj onesnaženih območjih zaradi onesnaževanja zraka pospešeno propadajo kovine, gradbeni materiali, ogroženi so tudi kulturnozgodovinski spomeniki.

KAJ LAHKO STORIŠ TI?

- Izogibaj se vožnji z avtomobilom, če je le možno, pojdi raje peš, pelji se s kolesom, z avtobusom ali vlakom,
- doma uporabljajte čistejše vire goriv (drva in zemeljski plin).

GOZD

- V Afriki se zaradi čezmerne paše in sekanja dreves veliko travnišča spreminja v puščavo. Sahara na primer se je v zadnjih 50 letih razširila za več kot 300 kilometrov.
- Človek vsako sekundo uniči površino deževnega gozda v velikosti nogometnega igrišča. Deževni gozd krčijo zaradi govedoreje in lesa, oboje - govedo in les izvažajo v ZDA, Kanado in Evropo.

Deževni gozd pomaga ohranjati naravno ravnovesje na Zemlji, ima mnogo pljuč tega planeta, saj proizvede ogromne količine kisika. Brez njega bi se podnebje nevarno segrelo. Ko se deževni gozd uničuje, se z njim vred uniči na tisoče živalskih in rastlinskih vrst. Okoli 25% zdravilnih snovi na svetu smo dobili iz rastlin iz deževnih gozdov in do 10% rastlin bi lahko uporabili v boju proti raku! Žal so mnoge uničene, še preden je odkrita njihova zdravilna moč.

- Gozd je močno ogrožen tudi v industrijskih državah, in sicer zaradi kislega dežja. Dimni plini iz termoelektrarn (žveplov dioksid) in izpušni plini iz prometa (dušikovi oksidi) se dvigujejo visoko v zrak. V industrijskih deželah, oddaljenih od premoga, se na leto sprosti okoli 50 kg teh škodljivih plinov na prebivalca. V stiku z vlažnim zrakom tvorijo žveplove in dušikovo kislino. Oblaki so močno zakisani in na zemljo pada kislilni dež. Kisli dež uničuje prst, zastruplja jezera in reke, vodne živali umirajo, odmirajo pa tudi drevesa in gozdovi. Več kot 60% iglavcev v Veliki Britaniji in več kot polovica dreves v Nemčiji je poškodovanih zaradi kislega dežja.

KAJ LAHKO STORIŠ TI?

Za ohranitev deževnega gozda:

- ne uporabljal izdelkov, ki prihajajo s tega področja,
- uporabljal manj papirja in ga oddajal ločeno od ostalih odpadkov (za recikliranje),
- uporabljal izdelke iz recikliranega papirja,
- ne jej uvoženega govejega mesa,
- podpiraj organizacije, ki skušajo zaustaviti uničevanje deževnega gozda.

Za preprečevanje pojavljanja kislega dežja:

- v šolo hodi peš ali se pelji s kolesom (če le ni predaleč),
- stanovanja ne ogrevajte preveč (dovolj je 20°C),
- za kurjavo uporabljajte bolj čista goriva z manj žvepla (drva, zemeljski plin).

